

3. ÜNİTE

DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER

3.1. BEYLİK DÖNEMİ'NDE OSMANLI'NIN ASKERİ GÜCÜ

- Osmanlı Devleti, ordu teşkilatı bakımından tarihteki en büyük devletlerden birisidir.
- XVII. yüzyıla kadar Osmanlılar; Asya, Avrupa ve Orta Doğu'nun siyasetini belirlemede önemli rol oynamıştır.
- Osmanlıların bu başarısında Beylik Dönemi'nden itibaren askerî teşkilatlanmaya önem vermesi etkili olmuştur.
- Osmanlı Beyliği'nin ilk savaşçı sınıfını, Osman Gazi'nin etrafında gaza ve ganimet amaçlı toplanan alplar ve gaziler oluşturur.
- Anadolu'nun uç bölgelerinde toplanan Türkmenler doğuda Moğollara; batıda Bizanslılara karşı gaza hareketinin ön safında mücadele etmiştir.
- Karamürsel Alp, Konur Alp, Gündüz Alp, Akçakoca, Samsa Çavuş gibi alplar bu silsilenin en tanınmışlarından.
- Beylik Dönemi'nde, Ahiyân-ı Rûm (Ahiler), Bâciyân-ı Rûm, Abdalân-ı Rûm, Gaziyân-ı Rûm adlarıyla anılan zümreler de seferlere katılmıştır.
- Ahilik, Anadolu'da etkili olan meslekî, dinî, ahlaki ve askerî talim ve terbiye ile donanmış bir toplumsal yapıdır.
- Osman Gazi, yoldaşları ve alpları da Ahi teşkilatına mensuptur.
- Bâciyân-ı Rûm adıyla Ahiliğe denk bir kadınlar teşkilatı bu dönemde etkilidir.
- Abdalân-ı Rûm, savaşçı dervişlerin oluşturduğu teşkilattır.
- Gaziyân-ı Rûm ise alpları ifade etmiştir.
- Osmanlı askerî teşkilatının temelini, Türkmen savaşçılar oluşturmuştur.
- Osmanlı Beyliği'nin başlangıçta düzenli askerî birlikleri yoktur. .
- İlk Düzenli Birlik: Yaya ve Müsellem, Orhan Bey zamanında Vezir Alâeddin Paşa ve Bursa Kadısı Çandarlı Kara Halil'in teklifleri doğrultusunda Bursa'nın fethinden sonra oluşturuldu.
- Düzenli birliklerin atsız askerine "yaya", atlı askerine de "müsellem" adı verildi.
- Askerî sınıfa mensup olan kimseler ve vezirler, özel bir kıyafet giyerek halktan ayırt edildi askerlerin "ak börk" giymeleri kararlaştırıldı.
- Biner kişilik gruplar hâlinde teşkilatlanan yaya ve müsellemelere alınacak askerler, Vezir Çandarlı Kara Halil tarafından Türk gençleri arasından seçilmiştir.
- Yaya denilen piyade sınıfında her on kişiye bir onbaşı, her yüz kişiye bir yüzbaşı tayin edilmiştir.
- Müsellem adı verilen atlı birliklerde ise her otuz kişi bir ocağı meydana getirmiştir.
- Savaş zamanında bu gençlere önce birer, daha sonra da ikişer akçe gündelik verilmiştir.
- Savaşın olmadığı zamanlarda ise ziraat yapmak üzere kendilerine toprak tahsis edilen yaya ve müsellem, vergilerden muaf tutulmuştur.
- Yaya ve müsellem, Orhan Bey zamanında Hassa Ordusu sayılmıştır.
- XV. yüzyılın ortalarına kadar fiilen silahlı hizmette bulunmuş olan yaya ve müsellem, Kapıkulu Ocaklarının gelişmesiyle yerlerini onlara bırakmıştır.
- Orhan Gazi'nin kurmuş olduğu, yaya ve müsellemelerden sonra mesleği tamamen askerlik olan Azeb teşkilatı kurulmuştur.
- Azebler, gönüllü Türk gençleri arasından seçilerek beylerbeyi komutası altında seferlere katılmıştır.
- Yeniçeri Ocağının kurulmasından sonra Azebler, öncü birlikler olarak kullanılmaya başlanmıştır.

3.2. TIMAR SİSTEMİ

- Osmanlı Devleti; fetih siyaseti sayesinde farklı ekonomik sistem ve çeşitli kültürlerle sahip toplulukları da bünyesine katmıştır.
- Feth edilen yerlerin idaresi ve merkezî otoritenin bu bölgelerde de sağlanması için yeni bir sistem oluşturmuştur.
- Oluşturulan bu sistem hem merkezden uzak toprakların idaresini hem de toprağın işlenmesini sağlamıştır.
- Osmanlı Devleti daha önce de Büyük Selçuklu ve Memlûklular gibi devletler tarafından kullanılan toprak sistemini geliştirip timar sistemini ortaya çıkarmıştır.
- Timar; geçimleri veya hizmetlerine ait masrafları karşılamak üzere bir kısım asker ve memura, vergi toplama yetkisinin devredilmesi anlamına gelmektedir.
- Timar sahiplerine ise "ehli timar veya Timarlı Sipahi" denilmektedir.
- Timar sisteminin uygulanması ile vergilerin bir kısmı bölgedeki devlet görevlilerinin maaşlarını karşılamak için bırakılmış ve kalan kısmı hazineye aktarılmıştır.

- Tımar sisteminin uygulanmasında ilk aşama, fethedilen herhangi bir bölgenin tahririnin (yazılımı) yapılarak vergi gelirlerinin belirlenmesidir.
- Bu gelirler, farklı büyüklükte parçalara ayrılarak ilgili şahısların rütbe ve mevkilerine göre **dirlik** olarak verilmiştir.
- Tımar sistemi içerisinde yer alan bu dirlikler gelir durumuna göre has, zeamet ve tımar olarak üçe ayrılmıştır.
- Tımarlı Sipahiler, padişahın taşradaki temsilcileri olarak idari yöneticilik görev de yapmıştır.

Osmanlı Toplumunda Askerîler ve Reaya

- Osmanlı Devleti'nde idari sisteme bağlı olarak hem askerlik hizmeti yapan hem de memur statüsünde bulunan askerî sınıfı oluşmuştur.
- Askerî sınıfa mensup olan beylerbeyi, sancakbeyi, Tımarlı Sipahi gibi kişiler vergi vermez ve yaptıkları askerlik hizmetleri karşılığı bir yerin veya köyün vergisini toplama yetkisine sahip olurlardı.
- Vergi veren şehir, kasaba ve köy ahalisi ile konar-göçerlere ise "reaya" denirdi.
- Osmanlı Devleti'nde, askerî ve reaya ayrımı, tımar sisteminin siyasi ve ekonomik temellerine dayanmaktadır.
- Tımar sistemi içerisinde yer alan reayanın ve Tımarlı Sipahi'nin bir takım sorumlulukları bulunurdu.
- Osmanlı köylüsünün devlete ve sipahiye karşı görevlerinin sınırları kanunlarla belirlenmişti.
- Görevleri dışında reayanın karşılıksız çalıştırılması yasaktı.
- Köylü, kendisine tahsis edilen toprağı işlemek ve vergisini sipahiye ödemekle yükümlüydü. -Köylü, keyfi olarak tarlasını boş bırakamaz, çiftini, çubuğunu terk edip bir başka memlekete gidemezdi.
- Bu sistemin denetlenmesi kadiya aitti.
- Sipahi ile köylünün hak ve görevleri kanunnamelerle tespit edilmişti.
- Tımar topraklarının devlet mülkü olması nedeniyle miras bırakılması, satılması, kiraya verilmesi, vakfedilmesi ve bağışlanması yasaktı.
- Tımarlı Sipahilerin merkezî otoritenin aleyhine toprak ve mevki kazanmaları ve ayrı bir toprak aristokrasisi oluşturmaları önlenmişti.
- Tımarlı Sipahiler taşrada merkezî otoritenin temsilcisi olmuştu.
- Tımarlı Sipahi, vergi toplayarak hem kendini geçindirmek hem de tımarın büyüklüğüne göre cebelü adı verilen askerî yetiştirmek zorundaydı.
- Tımar sahipleri, savaş zamanında hazırladıkları cebelülerle birlikte sefere katılırdı.
- Seferlere katılmayan sipahilerin dirlikleri ellerinden alınırdu.
- Osmanlı Devleti'nde Tımarlı Sipahilerden başka yine eyalet askerî statüsünde akıncılar, deliler, yörükler, beşliler, yayalar ve müsellemler gibi yardımcı kuvvetler kullanılmıştır.

Yeniçeri Ocağı ve Tımarlı Sipahiler

- Osmanlı Devleti'nde askerî güç olarak eyalet askerleri ve yeniçeriler etkin bir şekilde kullanılmıştır.
- Merkezde Kapıkulu askerleri ile eyaletlerde Tımarlı Sipahilerden oluşan Osmanlı ordusu, XVI. yüzyılın sonlarına kadar dünyanın en mükemmel düzenli ordusudur.
- Askerî eğitim alarak yetiştirilen Tımarlı Sipahiler hem tarım ekonomisini hem de bölge halkının mal ve can güvenliğini korumuştur.
- Büyük çoğunluğu İstanbul'da bulunan yeniçeriler ise daha çocuk yaşta başlayan özel bir askerî eğitimle yetiştirilmiş seçkin askerlerden oluşmuştur.
- Asayiş ve güvenliği sağlamak için birinci derecede sorumlu olan yeniçeriler ve Tımarlı Sipahiler, sahip oldukları askerî, hukuki, idari görev ve yetkileri ile merkezî devletin otoritesini temsil etmiştir.
- Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde devşirme kökenli askerî sınıf, merkezî otoritenin kurulmasında etkili olmuştur.
- Bu otorite kurulurken devşirme kökenli yeniçeriler ve yöneticiler, Tımarlı Sipahilere karşı bir denge unsuru oluşturmuştur.
- Osmanlılar, bu askerî gruplardan herhangi birisinin imtiyazlı ve güçlü bir sınıf hâline gelmesine izin vermemiştir.

3.3. YENİÇERİLER VE DEVŞİRME SİSTEMİ

- Edirne'nin fethinden sonra Rumeli'deki diğer fetihlerle savaş esirlerinin sayısında büyük bir artış oldu.
- Bu esirlerden yararlanmak için Pencik sistemi uygulanmaya başlandı.
- Pencik usulüne göre savaş esirlerinin beşte biri asker olmak üzere devlet tarafından alınırdu.
- Bu oran, İslam hukukuna göre ganimetin beşte birinin Beytü'l-mal'a ait olması esasından ortaya çıkmıştı.
- Pencik sisteminin benzeri Osmanlı Devleti'nden önce Emeviler, Abbasiler ve Selçuklular gibi devletlerde gulâm sistemi olarak uygulanırdı.

- Osmanlılar, kendinden önceki İslam devletlerinde görülen gulâm sistemini geliştirerek daha üst bir seviyeye taşımıştı.
- Kazasker Çandarlı Kara Halil'in çalışmaları ile Pencik sistemi uygulanmaya başlandı.
- Kurulan bu askerî teşkilata "Yeniçeri Ocağı", askerlerine ise "Yeniçeri" adı verildi.
- Yeniçeri Ocağı, Avrupa'da ilk daimî orduydü.
- Bu sisteme göre esirler arasından seçilenler, Anadolu'daki ailelerin yanına verilir ve burada Türk İslam âdet ve geleneklerini öğrenirdi.
- Esirler, askerî eğitim için "Acemi Ocağı" adı verilen teşkilata alınırdu.
- İlk Acemi Ocağı I. Murad zamanında Gelibolu'da kuruldu.
- Bir askerî okul statüsündeki bu ocak, sadece Yeniçeri Ocağının değil bütün Kapıkulu yani merkez ocaklarının asker ihtiyacını karşılardı.
- Acemiler eğitim ve hizmetlerini tamamladıktan sonra yeniçeri olarak atanır ve başlarına ak börtü giydirilirdi.
- Ankara Savaşı'ndan sonra Pencik sistemi devam ettirilemedi.
- Pencik sisteminin uygulanamaması Kapıkulu Ocaklarının asker ihtiyacı karşılanamadı.
- Rumeli'deki Hristiyan halktan devşirme yöntemiyle belirli sayıda çocuğun alınmasına karar verildi.
- Çelebi Mehmet zamanında uygulanmaya başladıysa da II. Murad zamanında kanun hâline getirildi.
- Devşirme Kanunu'na göre Osmanlı halkından, şartları elverişli Hristiyan çocuklar belli bir eğitimden geçirildikten sonra Kapıkulu askeri yapılmıştır.
- Devşirmeler, Acemi Ocağında yedi sekiz yıl kadar eğitim gördükten sonra yeteneklerine göre yeniçeri, cebeci, topçu, top arabacısı ve Kapıkulu süvarisi şeklinde ayrılırdı.
- Yeniçeri Ocağına veya öteki Kapıkulu Ocaklarına geçişlerine bedergâh veya kapıya çıkma denirdi.
- Yeniçeri Ocağının başında Yeniçeri Ağası bulunurdu.

Osmanlı'nın Kılıcı: Yeniçeriler

- Osmanlı Devleti'nin düzenli ve maaşlı ordusu olan Kapıkulu Ocağının piyadelerine "Yeniçeri", süvarilerine ise "Kapıkulu Sipahisi" denilirdi.
- Kapıkulu ordusunun içerisinde farklı askerî sınıflar da vardı.
- Kapıkulu ordusu içerisinde önemli bir unsur olan yeniçeriler, ilk kez I. Murad Devri'nde bin kişilik bir birlik olarak kuruldu.
- Yeniçeri Ocağı, XVI. yüzyılın sonlarına doğru 40 bin kişilik bir ordu hâline dönüştü.
- Yeniçeri Ocağı ile birlikte Osmanlı Devleti'nde profesyonel askerlik başladı.
- Yeniçeriler ok, yay, kılıç, balta, gürz ve benzeri silahları kullanmada son derece ustaydı.
- XV. yüzyılın ortalarından itibaren bu silahlara tüfek de eklendi .